

TANITMALAR

Amerikada Türklük Bilimi [Turkish Studies in the United States.] editörler: Donalt Quataert ve Sabri Sayarı, Bloomington: Indiana, Indiana University Ottoman and Modern Turkish Studies Publications, 2003, 145 sayfa.

Amerikada Türklük Bilimi adlı kitap Türklük bilimiyle ilgili pek çok alanda Amerikada son yirmi yılda yapılan çalışmaları bu kadar küçük hacimli bir eserden beklenmeyecek bir derinlikte ve yetkinlikte eleştirerek tanıtıyor. İndiana Üniversitesi, Osmanlı ve Çağdaş Türklük Bilimi Çalışmaları tarafından yayımlanan eserin editörlüğünü Donald Quataert ve Sabri Sayarı yapmış. Eser her biri kendi alanında akademisyen olan kişilerce yazılmış 10 eleştiritanıtım yazısından oluşuyor. Eser son yirmi yılda, Osmanlı sanatı ve mimarisi, Osmanlı tarihi ve tarih yazıcılığı, arkeoloji, Türk iç politikası, Türk dış politikası, antropoloji, Türkçe öğretimi, Osmanlı ve çağdaş Türk edebiyatı üzerine yapılan çalışmaların tartışıldığı makalelerle, Türklük Çalışmaları Enstitüsünün alanındaki faaliyetlerini anlatan bir tanıtım yazısını içeriyor.

Eserin ilk göze çarpan özelliği, yukarıda sayılan alanlara ilgi duyan okurlar ve bu alanlarda araştırma yapacak araştırmacılar için iyi bir eleştirel bibliyografya niteliğinde olması. Her araştırmacı sadece bu esere bakarak kendi alanında Amerika’da son yirmi yılda hangi çalışmaların yapıldığı, bu çalışmaların oradaki akademi dünyasında nasıl bir etki uyandırdığı ve hatta bu çalışmaların alandaki hangi paradigmalardan bir sonucu olarak ortaya çıktığı gibi pek çok boyutu görme imkanına kavuşuyor. Türk edebiyatı üzerine Wisconsin Üniversitesi öğretim üyelerinden Prof. Sarah G. M. Atis’in yazdığı yazı yukarıdaki yargıya iyi bir örnek teşkil edebilir. Prof. Atis, son yirmi yılda Türk edebiyatı üzerine Amerikada yapılan çalışmalarını eleştirel olarak verdiği gibi, aynı zamanda Türkçe’den İngilizce’ye çevrilen eserleri, Türk edebiyatı adına yapılan etkinlikleri ve hatta daha da ayrıntıyla inerek Türk edebiyatının Amerikan medyasındaki yansımalarını eleştirel bir bakışla veriyor. (s.123-134)

Eserin ikinci özelliği ise araştırmacı olmadığı halde bu konulara ilgi duyan okurlar için iyi bir referans niteliğinde olması. Eser benzer örneklerde zaman zaman görüldüğü gibi çok dar bir alana göndermeler yapmak ve bu yüzden sadece konunun uzmanları tarafından anlaşılabilir bir üst dil kullanmak ve uzmanların dışında kalan kimselerce anlaşılmamak tehlikesine düşmüyor. Osmanlı sanatı ve mimarisi üzerine Walter Denny’nin yazdığı tanıtım yazısı bu yargının çok güzel bir örneği. Walter Denny, yazısına bugün bildiğimiz halde yirmi yıl önce Osmanlı sanatı ve mimarisi hakkında bilmediğimiz neler var sorusuyla başlamış ve bir anlamda yeni bir bakış açısı ya da daha önceden bilinmeyen konuları ortaya koyan eserler üzerinde yoğunlaşmış. Böylece okur, Osmanlı sanatı ve mimarisi üzerine eskiden beri bilinen ve son yirmi yılda daha da aydınlatılan konuların bir özetini de okumuş oluyor. Bu çerçevede Osmanlı sanatı ve mimarisinde sanatçının keşfedilmesini, yani daha önceki çalışmalarda olduğu gibi çoğunlukla esere değil de sanatçıya da

önem verilmesi gerçeğini, resimli, renkli baskıların okuyucu kitesini değiştirdiğini ve artırdığını, kitap tezhibi ve kaplaması gibi bazı alanların bu alanda ilk kez tartışıldığını işlemiş.

Eserdeki yazıların bir diğer dikkate değer tarafı da Türklük çalışmaları üzerine yapılan çalışmaların ve bu çalışmaların etkisinin disiplinler arası ve milletlerarası bir bağlamda değerlendirilmesi. Osmanlı tarih yazıcılığını tartışan Donald Quataert'in yazısı, Osmanlı sanatını tartışan Walter Deny'nin ve Osmanlı ve Çağdaş Türk edebiyatı üzerine yazan Sarah G.M. Atis'in yazısı bu yargıyı özellikle destekler nitelikte. Donald Quataert Amerika'da en önemli tarih dergisi olan ve hedef kitlesi Osmanlı tarihi uzmanları olmayan *Amerikan Tarih Dergisi*'nde (*Amerikan Historical Review*) çıkan *Osmanlı Oryantalizmi* adlı bir makalenin başında, Osmanlı tarihinin bir özetinin verilmemesini Osmanlı tarih yazıcılığının dünya tarihinin bir parçası olarak kabul edilmesinin bir göstergesi olduğunu ifade ediyor. Yine Osmanlı sanatı ve mimarisi adlı makalede kitap kaplamacılığının Osmanlı sanatı, ipek dokumacılığı, halıcılık ve mimari dekorasyon gibi disiplinlerarası etkilerinin olduğunu ifade ediyor. (s.3) Prof. Atis ise Amerika'da düzenlenen bir konferansta özellikle Türk edebiyatının disiplinler, diller ve uluslar arası bir bağlamda tartışıldığını vurguluyor. (s.125)

Eserdeki yazıların en güzel tarafı da Türklük çalışmaları alanlarında Amerika'daki akademisyenlerin verdikleri eserlerin eksikliklerinin, akademisyenlerin karşılaştıkları problemlerin özlü bir şekilde ortaya konulması. Kitabın bu özelliği, Türkiye'deki benzer alanlardaki problemlerin bu problemlerle karşılaştırılması, ya da yurtdışında yayımlanan eserlerde hakim olan bakış açılarını ya da paradigmalarını görebilme imkanını veriyor. Bu bağlamda Prof. Atis'in ABD'de Türk edebiyatı üzerine ciddi eleştirel tahlillerin olmaması, dolayısıyla Türk edebiyatı söz konusu olduğunda, James Baldwin, Doris Lessing, John Berger, Paul Theroux ve John Updike gibi başka alanlarda kaliteli eserler veren yazarların nasıl yanlışlıklar yaptıklarını ifade etmesi, ya da tarih yazıcılığıyla ilgili yazıda Amerikadaki Osmanlı tarihçilerinin özellikle 1980'li yıllarda Başbakanlık Arşivine fazlasıyla bağlı kaldıkları ve diğer kaynakları ihmal ettikleri, kuramsal yöne gereken önemi vermedikleri, Osmanlı tarihini dünya tarihinin bir parçası olarak değerlendirmedikleri, sadece Anadolu'yu Osmanlı imparatorluğu olarak aldıkları ve diğer bölgeleri kapsam dışı bıraktıkları ve devlet eksensli bir tarih yazdıkları ifade edilmiş. (s.15-30)

Amerikada son 20 yılda yapılan araştırmaları eleştirel olarak tanıtan bu eserin mutlaka Türkçe'ye kazandırılması gerekir. Amerika'daki yayınlardan haberdar olmak, bu ülkede yayımlanan eserleri Türkiye'de yapılacak çalışmalarda kullanmak, oradaki yayınlarda egemen olan paradigmaları görmek ve Türkiye'deki eserlerle karşılaştırmak gibi nedenlerle bu eser mutlaka dilimize kazandırılmalı ve ilgili kişilerce ve meraklı okurlarca mutlaka okunmalıdır.¹

Dr. Zekeriya BAŞKAL

¹ Bu eserdeki Türk edebiyatıyla ilgili yazı Türkçe'ye çevrilerek aşağıdaki yayıncı kurumunda yayımlanmıştır. Sarah M. Atis, *Amerikadaki Türk Edebiyatı Araştırmalarının Durumu*, (çeviren Zekeriya Başkal), Türkiye Günlüğü, S.77, 2004, s.149-158.